

Щодо реформування антикорупційної складової правоохоронного сегменту механізму держави

Трофименко Роман Володимирович – старший консультант управління Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України

У статті пропонується модель антикорупційної складової правоохоронного сегменту механізму держави та заходи з її впровадження, обґрунтовується застосування принципу головного органу в сфері протидії корупції.

Ключові слова: протидія корупції, спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державне бюро розслідувань.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація у правоохоронній сфері нашої держави характеризується, насамперед, високим рівнем корупції у ній. Про це свідчить як державна статистика (34 % усіх корупціонерів публічної служби – правоохоронці) [1], так і висновки експертів, результати соціологічних досліджень [2]. Схожі обставини були в Грузії, коли “лікувати” суспільство від корупції. М. Саакашвілі розпочав з правоохоронних органів, адже за його ідеологією будь-яка боротьба з корупціонерами буде безрезультатною, коли вірусом хабарництва уражені ті елементи системи, які й мають вести з ним боротьбу [3].

На сьогодні безсумнівною є необхідність модернізації та очищення правоохоронної системи України [4, 5]. З урахуванням ступеня негативного впливу на неї фактора корумпованості, особливу увагу в процесі такого оновлення необхідно приділяти реформуванню підсистеми, що відповідає за протидію корупції.

Мета статті. Ця стаття присвячена питанням пошуку шляхів реформування антикорупційної складової правоохоронного сегменту механізму держави.

Аналіз публікацій. Питання удосконалення системи протидії корупції, зокрема пов'язані із проблемами взаємодії уповноважених суб'єктів, що входять до неї, утворенням нових елементів такої системи, вивчалися у роботах Л. І. Аркуші, Д. І. Йосифовича, О. М. Литвака, В. В. Лунєєва, Є. І. Макаренка, М. І. Мельника, Є. В. Невмержицького, О. Я. Прохоренка, І. В. Пшеничного, А. І. Робака, М. І. Хавронюка та ін. Сьогодні тривають наукові дискусії щодо найбільш ефективної моделі системи протидії корупції, на практиці проблема також залишається невирішеною.

Виклад основного матеріалу. Для чітко визначення системи координат викладення основного матеріалу, слід коротко зупинитися на диференціації функцій превенції та репресії. Як свідчить аналіз міжнародних документів у відповідній сфері, ці функції мають знаходитися в різних структурних одиницях державного апарату.

Так, у статті шостій Конвенції ООН проти корупції [6] та рекомендаціях Групи держав проти корупції (ГРЕКО) за результатами об'єднаного 1-го і 2-го раундів оцінювання по Україні передбачено створення органу реалізації антикорупційної політики без правоохоронних функцій [7]. На сьогодні частиною четвертою статті п'ятої Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” (далі – Закон № 3206-VI) передбачений спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики [8], функції якого виконують Міністерство юстиції України та Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики [9].

Що стосується реалізації репресивної (правоохоронної) функції в антикорупційній системі, то статтею 36 (Спеціалізовані органи) Конвенції ООН проти корупції встановлено необхідність існування органу (органів), який спеціалізується на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних заходів. Такому органу (органам) має забезпечуватися необхідна самостійність, щоб він міг виконувати свої функції ефективно й без будь-якого неналежного впливу. Аналогічні положення містяться у статті 20 (“Спеціалізовані органи”) Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією (ETS 173). При цьому Рекомендаціями Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції передбачено створення законом автономного спеціалізованого органу з антикорупційних розслідувань, який буде структурно незалежним від існуючих правоохоронних органів та органів без-

пеки, буде націлений на високопосадову корупцію та буде забезпечений адекватними гарантіями незалежності, повноваженнями й ресурсами [10].

Існування органу з відповідними функціями вже встановлено Кримінальним процесуальним кодексом України [11]. Так, згідно з частиною четвертою статті 216 КПК України слідчі органів державного бюро розслідувань (далі – ДБР) здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України “Про державну службу”, особами, посади яких віднесено до 1–3 категорій посад, суддями та правоохоронцями.

Тобто спроби утворення в Україні спеціалізованого антикорупційного правоохоронного органу, що почалися з видання у 1997 році Президентом України Л. Кучмою Указу “Про створення Національного бюро розслідувань України” [12, с. 33], перейшли на новий етап – закріплення на рівні закону.

Водночас, перехідними положеннями КПК України передбачено, що функції ДБР тимчасово здійснюють слідчі органи прокуратури.

Якщо ж говорити об’єктивно про поточний стан правоохоронного сегменту системи запобігання і протидії корупції в Україні в цілому, то слід відмітити, що хоча він і зазнає косметичні зміни, обумовлені удосконаленням законодавства у вказаній сфері, але по суті є незмінним з моменту його утворення. Зокрема, про це свідчить порівняння переліку суб’єктів боротьби з корупцією від початку запровадження цієї боротьби [13] і дотепер.

Так, на сьогодні згідно з положеннями Закону № 3206-VI **виявлення, припинення та розслідування** корупційних правопорушень (складові протидії корупції) покладено на органи прокуратури, спецпідрозділи МВС та СБ України. Таким чином, підрозділи **трьох** державних відомств реалізують правоохоронну функцію у сфері протидії корупції без чіткого розмежування відповідних повноважень щодо **виявлення та припинення** корупційних правопорушень: немає розподілу ані за видами корупційних правопорушень, ані за суб’єктами (визначено лише підслідність, тобто розмежовано повноваження лише за однією із складових протидії корупції – **розслідуванням**).

Тож одночасно кілька підрозділів різних органів державної влади можуть бути націлені на виявлення та припинення однієї й тієї ж категорії корупційних правопорушень або викриття протиправної діяльності одного й того ж виду суб’єктів відповідальності за них. Але хто в такому випадку має відповідати за стан протидії корупції на відповідній ділянці та в цілому в державі? І чи не має тут місце та ж ситуація, що й у народному прислів’ї: у семи господиных хата неметена (аналог: сім няньок, а дитя без ока).

Зрозуміло, що відповідь ми не побачимо у статистичних показниках діяльності правоох-

ронних органів, оскільки навіть їх збільшення за окремі періоди не є свідченням ефективності боротьби з корупцією в Україні. Зокрема, такий висновок на підставі ґрунтовних досліджень зроблено В. М. Трепаком [14, с. 17]. А знайдемо ми відповіді у повсякденному житті наших громадян (неможливість вирішити у владних структурах без хабара як буденні, так і життєво важливі питання, невжиття правоохоронцями адекватних заходів впливу на цю ситуацію та, навпаки, втягування громадян у корупційні оборудки у сфері своєї діяльності), що віддзеркалюється у результатах соціологічних опитувань, міжнародних рейтингах [2, 15]. Тож проблема поширення корупції не тільки не втрачає актуальності а, навіть існує загроза відновлення системи корупційних взаємовідносин, що існувала до моменту виявлення суверенної волі Українського народу до демократизації суспільства.

Тому, на думку автора, необхідно відійти від існуючої ідеології правоохоронців щодо “розмивання” відповідальності за результати боротьби з корупцією, за якої насправді ніякої системної протидії не може бути, бо кожен правоохоронний орган працює лише сам на себе.

Натомість запровадити політику конкретизації відповідальності, що може реалізуватися за умов **визначення головного органу та чіткого розподілу повноважень між іншими суб’єктами протидії корупції**. Просто кажучи, треба щоб у державі хтось один відповідав за справу боротьби з корупцією, а не влаштовувати змагання: яка з правоохоронних структур здобуде більшу цифру, як то “наштампує” протоколів, багато з яких по суті навіть не є корупційними [16, с. 26]. Зрозуміло, що така робота не додає правоохоронній системі авторитету (наприклад, випадки притягнення до відповідальності службовців, які, отримуючи жалюгідну зарплатню, для того, щоб прогодувати своїх дітей, підпрацьовують в іншому місці, не створюючи при цьому ніякого конфлікту інтересів) [14, с. 71].

Утворення (визначення) **головного правоохоронного органу з протидії корупції** має супроводжуватися одночасним наділенням його як усіма необхідними правами, так і тягарем відповідальності за роботу у цій сфері.

Вдалим прикладом є створення головної установи по боротьбі з корупцією у Польщі. Ця країна колишнього соціалістичного табору мала подібні до українських стартові умови трансформації, перші кроки котрої стали придатним ґрунтом для зародження і розвитку різноманітних форм корупції [17]. Так, у 2006 році у Польщі був створений новий, надпотужний орган – Центральне антикорупційне бюро (ЦАБ), на плечі якого лягла основна відповідальність за боротьбу з хабарництвом і казнокрадством у всіх формах і проявах [18]. До його створення борцями з корупцією були, як і наразі в Україні, спецслужба та поліція.

Законодавство Польщі передбачає максимально прозору процедуру формування органу і захищає його від змін політичної кон’юнктури.

При цьому, співробітники ЦАБ, на відміну від їх українських колег, не женуться за сумнівною статистикою розкриття злочинів [18]. З часу утворення ЦАБ і реалізації інших заходів “Антикорупційної стратегії”, корупція в Польщі перестає бути явищем, яке охоплює всі сфери суспільства, що підтверджується, зокрема, висновками впливової антикорупційної організації Transparency International [17].

Разом з цим, у Польщі протидія окремим проявам корупції також перебуває у компетенції Міністерства внутрішніх справ і адміністрації, Агенції внутрішньої безпеки та інших держструктур. Водночас між ними чітко розподілені повноваження, кожна має зону власної відповідальності.

Тож, ураховуючи вказаний вище досвід, з огляду на масовий характер корупційних проявів у нашій державі, визначену в новому КПК України структуру слідчих органів і триваюче реформування правоохоронної системи, вважається, що на етапі формування головного антикорупційного органу за іншими структурами, а саме: внутрішніх справ і держбезпеки, повинні залишатися повноваження щодо боротьби з корупцією. Водночас, у їх діяльності має бути чіткий розподіл повноважень (за суб’єктом, об’єктом і формою вчинення правопорушення).

Автором пропонується варіант розподілу, за якого, з урахуванням існуючих у статті 216 КПК України прямих посилань на норми КК України, узгоджуються положення кримінально-процесуального (щодо підслідності) та кримінального законодавства (відносно суб’єкта вчинення правопорушення).

Так, на переконання автора, головний антикорупційний орган повинен виявляти, припиняти та розслідувати кримінальні правопорушення:

1) вчинені (незалежно від об’єкта правопорушення, за виключенням об’єкта злочинів, віднесених до підслідності органів безпеки) **службовими особами, які займають особливо відповідальне становище** (згідно з пунктом другим примітки до статті 368 КК України ними є особи, зазначені у частині першій статті дев’ятої Закону України “Про державну службу”, та особами, посади яких згідно із статтею 25 цього ж Закону віднесені до першої та другої категорій).

Виявлення корупції саме серед цієї категорії осіб має бути **пріоритетом у діяльності головного антикорупційного органу**. Тут доречним буде згадати слова успішного борця з корупцією прем’єр-міністра Сінгапуру Лі Куан Ю, який говорив: “Найголовніше – мати чисту центральну владу. Якщо люди нагорі не є прикладом моральних стандартів, які вони впроваджують на нижчі рівні влади, щось зробити дуже важко” (в Сінгапурі також було створено Бюро з розслідування корупції у вищих ешелонах влади, у справі якого не міг втрутитися жоден міністр) [3];

2) з ознаками корупції, вчиненої **службовими особами, які займають відповідальне становище** (згідно з пунктом другим примітки

до статті 368 КК України ними є особи, посади яких відповідно до статті 25 Закону України “Про державну службу” віднесені до третьої, четвертої, п’ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів);

3) вчинені (за виключенням злочинів, віднесених до підслідності органів безпеки) службовими особами, зазначеними у пункті 2 примітки до статті 364 (**посадові особи іноземних держав, міжнародних судів та організацій**);

4) з ознаками корупції, вчинені в **організованих формах** (організованою групою, злочинною організацією) будь-якими службовими особами, зазначеними у пункті першому примітки до статті 364.

Що стосується адмінпрактики головного антикорупційного органу, то його повноваження мають розповсюджуватися на адміністративні корупційні правопорушення, вчинені суб’єктами, зазначеними у пп. 1), 2).

Серед функцій відповідних підрозділів МВС України має бути протидія (виявлення, припинення та розслідування) як адміністративно-, так і кримінально-караним корупції інших категорій суб’єктів відповідальності за корупційні правопорушення, які не перераховані у пп. 1), 2), 3) (інші особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняні до них, посадовці юридичних осіб приватного права, особи, які надають публічні послуги).

Служба безпеки України має проводити досудові розслідування корупційних правопорушень (незалежно від категорії суб’єкта), які пов’язані зі злочинами проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, в сфері охорони державної таємниці та проявами тероризму. Крім того, протягом перехідного періоду формування ДБР Служба безпеки України має продовжувати діяльність з викриття правопорушень у сфері компетенції зазначеного органу.

Механізм антикорупційної взаємодії повинен передбачати, що через головний антикорупційний орган проходять усі матеріали, крім тих, доступ до розслідування яких закривається СБ України, з ознаками корупції (тобто всі державні органи, зокрема правоохоронні, про виявлені корупційні правопорушення зобов’язані інформувати головний орган). Він визначатиме, які з них взяти до свого провадження, які передати (залишити) для перевірки іншим.

У цьому контексті слід звернути увагу на діяльність аналітичного підрозділу головного антикорупційного органу. Корисним може бути досвід (став відомий автору під час участі у 10-му засіданні РПГ-КОД ГУАМ) роботи Головного управління по боротьбі з корупцією ГП Азербайджану, де аналітичний відділ опрацьовує первинні матеріали про ознаки корупції, після чого приймається рішення про їх подальшу перевірку

ку. Аналітики визначають відомства, по яких більше повідомлень про корупцію, за результатами цієї роботи готуються подання до відповідних відомств щодо усунення порушень, антикорупційні звернення в Уряд і Парламент про необхідність законодавчих змін. У головному органі мають зосереджуватися всі дані про факти корупції. Таким чином, як відповідальний за протидію корупції в державі в цілому, він буде мати повну картину в цій сфері, що забезпечить йому можливість ефективного впливу на неї (принцип “головного органу” може також застосовуватися в інших сферах, зокрема, протидії незаконному обігу наркотиків).

Тож на часі утворення ДБР, яке для ефективною протидії корупції високопосадовців, суддів і правоохоронців потребуватиме не тільки передбачених КПК України повноважень слідчих органів, але й оперативних можливостей. Концентрація в антикорупційному органі оперативних і слідчих функцій дозволить мінімізувати можливість витоку інформації про хід антикорупційних перевірок та розслідувань, а також тиск на співробітників ДБР з боку корумпованих осіб.

З урахуванням аналізу міжнародного досвіду [19], доцільним вважається визначення ДБР центральним органом виконавчої влади, що є підзвітним Президенту, Верховній Раді та Уряду України тощо; призначення керівника головного антикорупційного органу Урядом за результатами відкритої конкурсної процедури, як це, наприклад, передбачено законопроектом № 4780 [20], на визначений термін (4–5 років) без можливості звільнення через зміну складу Парламенту, Уряду та Президента. Схожі умови існують у Польщі, де каденція очільника ЦАБ не співпадає з строком повноважень Сейму, відповідно партії не мають впливу на кадрові зміни в бюро.

При цьому досвід Польщі [18] вказує на недопустимість того, щоб керівник або співробітник антикорупційного органу був би будь-яким чином пов’язаний з політичними силами, оскільки це неодмінно призведе до скандалів і дискредитації органу.

Призначення на посади слідчих та оперативних працівників ДБР, керівників підрозділів пропонується здійснювати виключно за результатами відкритого конкурсу, що має проводитися спеціальною комісією із залученням громадськості. Конкурсна процедура має включати, крім стандартних антикорупційних перевірок, проведення психолого-психіатричної експертизи із використанням “поліграфу”, співбесіди з психологами на предмет лояльності до корупційних проявів, і заслуховування безпосередньо спецкомісією. Особливу увагу слід приділяти перевірці на предмет ураження корупцією, зокрема, вчинення будь-яких корупційних правопорушень, наявності корупційних мотивів та установок, невідповідності способу життя офіційним доходам [21]. Основними критеріями конкурсу мають стати нетерпимість кандидата до корупції, порядність, високий освітній рівень. Необ-

хідно враховувати і стан здоров’я. Слід також передбачити механізм забезпечення від незаконного звільнення співробітника ДБР, зокрема, визначити виключний перелік підстав для цього.

Ще одним засобом забезпечення ДБР від втручання в його діяльність, непрофесіоналізму та корупційних ризиків має стати висока оплата праці співробітників. У цьому контексті доречно згадати слова прем’єр-міністра Сінгапуру (1959–1990 рр.) Лі Куан Ю: “Було б нереалістично чекати, що талановиті люди пожертвують своєю кар’єрою і сім’ями на багато років, щоб задовольняти потреби суспільства, яке часто не цінує їхніх зусиль. Ми вирішили платити державним службовцям і членам уряду зарплати, які вони могли б заробити в приватному секторі” [3]. Водночас, слід урахувати досвід грузинських реформаторів, які виходили з того, що людина з ментальністю хабарника не зможе стати чесним поліцейським чи держчиновником, навіть якщо отримуватиме високу зарплату.

Щодо структури ДБР, то, на думку автора, до неї мають увійти:

- центральний апарат у складі 3 управлінь (слідчого, оперативного, та аналізу корупційних ризиків та інформаційного забезпечення), а також відділів роботи з громадськістю, міжнародного співробітництва, документального, матеріально-технічного, експертного та кадрового забезпечення. До складу оперативного управління мають входити підрозділи з виявлення та перевірки первинної інформації про ознаки корупційних правопорушень, організації та здійснення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій, в т.ч. оперативного документування та оперативно-технічних заходів;

- регіональні органи з організаційно-штатною побудовою за аналогією з центральним апаратом.

З метою недопущення при створенні ДБР надмірних витрат державних коштів, доцільно формувати такий орган з використанням матеріально-технічної бази Служби безпеки (ГУБКОЗ, ГСУ, ДОД та ДОТЗ), Міністерства внутрішніх справ (ГУБОЗ, ДІАЗ) та Генеральної прокуратури України (ГСУ). Разом з цим, кадрова база оперативників і слідчих вказаних підрозділів правоохоронних органів для наповнення ДБР може бути використана лише в порядку конкурсу на рівних умовах з іншими учасниками. Виключення можуть стосуватися лише підрозділів оперативного документування та оперативно-технічних заходів (у їх діяльності відсутні корупційні ризики щодо оцінки матеріалів і прийняття за ними рішень, у них працюють надто вузькі фахівці, яким складно знайти заміну). Здається прийнятним, що протягом перехідного періоду до роботи ДБР можна буде залучати відповідні підрозділи СБ України за механізмом подвійного підпорядкування. Його сенс полягає у тому, що в питаннях організації та здійснення негласних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів у провадженнях і справах про корупцію керівництво ними може здійснювати виключно ДБР.

Розглядаючи питання щодо повноважень ДБР, на переконання автора, доцільно закріпити за ним здійснення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, адміністративної практики, перевірку скарг і заяв фізичних та юридичних осіб, повідомлень вищих, центральних і регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення повернення державі, юридичним та фізичним особам майна і коштів, втрачених унаслідок корупції, зокрема, шляхом конфіскації та спеціальної конфіскації майна, профілактики корупційних правопорушень за результатами аналізу корупційних ризиків у відповідних сферах та органах державної влади.

З метою забезпечення аналітичної функції на ДБР слід покласти оцінку даних статистичного обліку викритих корупційних порушень, доручивши йому спільно з Держстатом ведення такого обліку. В подальшому дані обліку та висновки за результатами їх оцінки мають оприлюднюватися та використовуватися для комплексного аналізу поширення корупції (здійснюється органом превенції за участі ДБР), зокрема, з використанням запропонованих автором підходів до оцінювання рівня корупції [22].

Як свідчить польський досвід, базовим напрямком роботи ДБРУ має бути контроль за доходами та видатками можновладців (стаття 223 КК Польщі встановлює кримінальну відповідальність за подання неправдивих відомостей про доходи та витрати в декларації) [19, с. 42]. На думку автора, в умовах корумпованості інститутів суспільства і держави протидія лише безпосереднім проявам корупції, як-то “хабарництву”, без жорсткого обмеження можливостей використовувати протиправно здобуті матеріальні блага, не дасть належного позитивного ефекту. Цей висновок ґрунтується, зокрема, на умовиводі, що в разі відсутності реальної можливості використовувати кошти від корупції, автоматично буде втрачений сенс у їх отриманні корупційним шляхом.

Тож у роботі ДБР пропонується застосувати розроблений автором [23] **механізм протидії незаконному збагаченню**, що полягає у перевірці, спрощено кажучи, різниці між доходами посадовця і витратами, вартістю належної йому майна, базою для чого має слугувати удосконалена антикорупційна декларація (додаток до Закону № 3206-VI).

До основних інструментів ДБР слід також віднести антикорупційні перевірки (на добросовісність) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. З урахуванням високого рівня латентності корупції, в даному випадку доцільно використовувати запропонований автором [24] **механізм забезпечення дотримання чиновниками антикорупційної поведінки** адміністративними засобами, в основі якого мають бути заходи контролю, приховані від об'єкта перевірки.

Крім вищевказаних повноважень, нормативно-правовий акт про ДБР слід наповнити де-

тальним визначенням прав та обов'язків бюро, що забезпечить використання ним усіх належних правових інструментів.

Висновки. Автор бачить таку систему інституцій боротьби з корупцією: головний орган протидії корупції вищого рівня (публічної служби); з урахуванням наявності у міліції безпосереднього зв'язку з населенням відповідні підрозділи МВС борються з корупцією публічної служби на місцях, серед безпосередніх виконавців, що контактують з громадянами (функція позбавлення корупційного дерева кореневища) та корупційними правопорушеннями у приватному секторі, сприяють діяльності головного органу, зокрема, у розкритті вертикально-побудованих корупційних мереж; СБУ здійснює контррозвідувальний захист органів державної влади, в разі виявлення під час цієї діяльності корупції – інформує вищевказані органи. Якщо корупційні прояви є складовою діяльності із реалізації особою інтересів інших держав на шкоду України, вчинення злочинів проти основ національної безпеки та терористичного характеру – то СБУ бере такі справи у своє провадження та може розслідувати їх як спільно з головним органом, так і самостійно. Таким чином, за інституціями протидії корупції пропонується закріпити такі повноваження:

– ДБР – головний антикорупційний правоохоронний орган, відповідає за стан протидії корупції в цілому, безпосередньо виявляє, припиняє та розслідує правопорушення, вчинені високопосадовцями, правоохоронцями та суддями;

– підрозділи МВС у питаннях боротьби з корупцією сприяють діяльності ДБР, безпосередньо виявляють, припиняють і розслідують корупційні правопорушення службовців публічного сектору, які не віднесені до персональної (спеціальної підслідності) ДБР, протидіють корупції у приватному секторі;

– Служба безпеки України проводить досудові розслідування корупційних правопорушень (незалежно від категорії суб'єкту), що були встановлені під час розслідування злочинів проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, в сфері охорони державної таємниці та щодо проявів тероризму.

Список використаних джерел

1. Статистична звітність за формою 1-кор, затвердженою Наказом Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Міністерства доходів і зборів, Міністерства оборони та Державної судової адміністрації України від 22 квіт. 2013 р. № 52/394/172/71/268/60 “Про затвердження Інструкції про порядок обліку кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень” / Відомчий документ.

2. Звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2013 році [Електронний ресурс] / Міністерство юстиції України. – квітень. – Режим доступу :

<http://www.minjust.gov.ua>.

3. Зарубіжний досвід реалізації антикорупційної політики : матеріали до Міжнар. “круглого столу”

“Залучення громадськості до запобігання і протидії корупції: український та міжнародний досвід”. – Вінниця, 2012. – 33 с.

4. Український досвід реформування кримінального правосуддя та правоохоронних органів : аналітична доповідь [Електронний ресурс] / О. Маркєєва, О. Котелянець, О. Іжак. – К. : НІСД, 2011. – 44 с. – Режим доступу :

<http://www.niss.gov.ua>.

5. Звернення Вченої ради Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України щодо суспільно-політичного конфлікту в Україні кінця 2013 – початку 2014 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.niss.gov.ua>.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовт. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 49. – ISSN 0320-7978.

7. Оціночний звіт GRECO за результатами Спільних першого та другого раундів (GRECO Eval I/II Rep (2006) 2E) стосовно України на 32-му Пленарному засіданні (23 берез. 2007 р.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.coe.int/greco>.

8. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI // *Голос України*. – 2011. – № 107. – 15 черв.

9. Про першочергові заходи з реалізації Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” : Указ Президента України від 5 жовт. 2011 р. № 964/2011 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://rada.gov.ua>.

10. Звіт про другий раунд моніторингу України в рамках Стамбульського плану дій Мережі по боротьбі з корупцією для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку : від 8 груд. 2010 р. – Париж, 2010. – 174 с.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // *Право України*. – 2012. – № 10. – С. 20–288. – ISSN 0132-1331.

12. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І. О. Рєвак. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 220 с. – ISBN 978-611-511-090-2.

13. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 5 жовт. 1995 р. № 356/95-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. – 1995. – № 34. – Ст. 266.

14. Трепак В. М. Корупційні правопорушення: поняття, види та заходи протидії : [навч. посіб.] / В. М. Трепак. – К. : Атіка-Н, 2014. – 336 с. – ISBN 978-966-326-474-5.

15. Тотальна корупція вбиває чесний бізнес в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://ti-ukraine.org/content/4052.html>.

16. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” [Текст] / Микола Іванович Хавронюк. – К., Атіка, 2011. – 424 с. – ISBN 978-966-326-412-7.

17. Рибак А. І. Державна політика боротьби з корупцією у Польщі: нормативно-інституційний аспект / А. І. Рибак // *Гілея : наук. вісник*. Зб. наук. праць / Голов. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 50. – С. 717–725.

18. Центральне антикорупційне бюро: польський досвід протидії корупції / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://corruptua.org/2013/07/tsentralne-antikoruptionsyne-byuro-polskiy-dosvid-protidiyi-koruptionsiyi/>.

19. Запобігання конфлікту інтересів та корупції в депутатській діяльності: досвід країн ЄС та пропозиції для України / Д. Ковриженко // *Часопис ПАРЛАМЕНТ*. – 2011. – № 3. – 62 с.

20. Про Національне бюро антикорупційних розслідувань : проект Закону України від 24 квіт. 2014 р. № 4780) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://rada.gov.ua>.

21. Трофименко Р. В. Щодо інструментів люстрації та протидії незаконному збагаченню суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення / Р. В. Трофименко // *Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 16 трав. 2014 р.)* / Редкол. : С. Кучерина (гол. ред.) та ін. – Х. : ТОВ “Оберіг”, 2014. – С. 267–270.

22. Державна антикорупційна політика: оцінка громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. – К. : ФООП Москаленко О. М., 2013. – 60 с. – Режим доступу :

<http://crimesoc.rada.gov.ua>.

23. Трофименко Р. В. Щодо вдосконалення механізму протидії незаконному збагаченню / Р. В. Трофименко // *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 25 жовт. 2013 р.)*. – Х. : ТОВ “Оберіг”, 2013. – Вип. № 5. – С. 387–395.

24. Трофименко Р. В. Шляхи підвищення ефективності антикорупційних заходів / Р. В. Трофименко, С. Є. Шептуховський // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України*. – К., 2014. – № 1 (32). – С. 58–63. – ISSN 1609-0462.

В статтє предлагается модель антикоррупционной составляющей правоохранительного сегмента механизма государства и мероприятия по ее внедрению, обосновывается применение принципа главного органа в сфере противодействия коррупции.

In the article the model of anticorruption constituent of the law-enforcement segment of the state mechanism and measures on its introduction are offered, the application of the principle of main organ in the field of counteraction corruption is grounded.

Стаття надійшла до редакції журналу 4 вересня 2014 року.